

simbolice mitice sau folclorice se subordonează ierarhic adevărului de credință care subîntinde obsesiv narațiunea romanului. Spre exemplu, în redacțiunile persane, după cum ne încredințează Nicolae Cartoian, Alexandru-Iskender "întreprinde un pelerinaj la Kaaba", în timp ce variantele creștine subliniază insistent intrarea lui Alexandru Macedon în Templul lui Solomon din Ierusalim. Tot ceea ce se întâmplă pînă la acel moment și de atunci înainte stă sub semnul acestei înfăptuiri spirituale care dă sens precis orientat curgerii narative. Sensurile acestei con-sacrări introduse prin actul traducerilor creștine își dezvoltă conotațiile prin activarea unor simboluri creștine de profunzime care proiectează derularea evenimentială într-un orizont spiritual cu totul deosebit de acela antic sau persan. Orizontul mental de profunzime dobîndește în acest caz, prin chiar actul traducerii, greutate ontologică depășind simpla translație lingvistică sau a unor transpuneri de coduri sociale sau, simplu, etnologice. Traducătorul medieval poartă în el o anumită realitate spirituală în funcție de care se raportează la lume și din aceste motive se comportă în felul unui misionar creștin, traducerea sa dobîndind în acest din urmă caz sensurile grave ale unei dislocări spirituale esențiale. Marele cuceritor al lumii elenistice devine în variantele creștine un binevestitor cu virtuți apostolice cu sensul vechi etimologic de trimis. Deși nu a fost subiectul unei revelații, eroul antic se comportă ca și cum aceasta ar fi avut loc. Înainte de a trece pragul Templului lui Solomon, înainte așadar de a cunoaște sacralitatea în ordinea logică a desfășurării narative, Alexandru Macedon gîndea în temeiurile înțelepciunii biblice. Numai că nu el era cel care gîndea așa, ci traducătorul care i se substituie treptat și pe nesimțite. Astfel, ajuns în cetatea Rîmului, în momentul în care preoții îi descifrează viziunea profetică a lui Daniel prin care acesta îl vede pe Macedon stăpînind lumea, împăratul se smerește în fel creștin zicînd că de va fi așa nu din voia lui se vor întâmpla toate, ci din aceea a lui Dumnezeu. Nu altfel gîndea voievodul muntean Neagoe Basarab în sfaturile pe care i le lasă moștenire coconului său Teodosie: "Deci, fraților, " zice vodă, "să alergăm cătră Dumnezeuul nostru și să umplem voia lui, să iubim fața lui, ca să nu să dăzlupească de fața sa cînd să vor pune pecetea și să fim soții păcătoșilor din iad, ca ceia ce au iubit fața Satani"71

Judecata domnească

Judecata divină și actele guvernării pămîntești se circumscriu unor dezbateri teologice referitoare la liberul arbitru și la predestinare în istorie. "Cîtă este voia lui Dumnezeu și cîtă este cea a puternicilor lumii", s-au întrebat adesea și cronicarii valahi și toată creștinătatea veacuri la rînd. În fel creștin, Alexandru Macedon pare că își refuză mîndria marilor sale

înfăptuiri prin relativizarea de sine. Mai mult încă, are conștiința că făcînd ceea ce face împlinește o poruncă de pedagogie divină. La începutul domniei, slab fiind și neîntins în cuceriri, ilustrează adevăruri biblice pe care le rezumă înțelept zicînd preoților Romei că voia lui Dumnezeu Savaot este aceea de a arăta că "puternicii cădea-vor și neputernicii ridica-se-vor"⁷². Și, în sfîrșit, cînd stăpînește lumea își prezervă înțelepciunea după îndemnuri antice, dar și creștine, gîndindu-se la moarte. Astfel în peregrinările sale ajunge "cu oștile în țara Sidului unde-și petrecuse Iov viața lui cea bogată (...) Într-una din zile vrînd boierii să-l veselească l-au dus la vînătoare pe munte și i-au arătat de acolo toate oștile pe cîmp și-i ziseră:

-Alexandre-împărate! Caută jos și vezi peste cîți oameni te-a pus Dumnezeu împărat!

Iar Alexandru zise:

«- Toți aceia în scurtă vreme vor intra sub pămînt»".

Nu întîmplător gîndul la moarte se ivește în țara lui Iov cel bogat, după cum nu întîmplător Alexandru urcă muntele și își privește de acolo puterea oștirilor. Cucerirea lumii este asemenea urcării muntelui, Alexandru știe lucrul acesta și îl și numește: "Adevărat că împărat la împărat nu se închină, că împărăția este, ca un munte înalt și împodobit frumos cu de toate florile, și se vede peste toată lumea, și așa îi pare omului că nu se va pogori niciodată"⁷³ Puterea omenească este redată printr-o sclipire cromatică, într-o descripție fulgurantă, este proiectul iluzoriu al grădinii desfătărilor, promisiune vană a stării paradisiace întrerupte brutal de venirea morții la care împăratul gîndește în fel medieval:

"- O, mincinoasă și deșartă lume, și mărire putredă, cum te arăți frumoasă în puțină vreme, și curînd îi pierzi pe toți, cum se zice: « Nu este bucurie pe pămînt să nu se schimbe în jale, și nu este pe pămînt mărire, ca să nu se schimbe cu jale, și nu este pe pămînt mărire, ca să nu se sfarme și să nu cadă.» Și iar zise: «O, maica noastră pămîntule, cît crești oamenii de frumoși în lume și apoi curînd îi tragi la tone, și-i înghiți pe toți!» Și iar zise: « O, lume și soare, și toate făpturile pămîntului plîngeți astăzi pe Alexandru, că puțină vreme a trăit pe pămînt! » Și iar grăi: «O, dragii mei viteji macedoneni, puteți voi oare să mă scoateți de la moarte, ca să mai fiu cu voi? »"

Întreg romanul în varianta sa creștină este structurat pentru a ilustra tînguirea de mai înainte într-o antinomie menită să stîrnească gîndul meditativ. Singurul lucru pe care Alexandru Macedon nu l-a putut învinge este faptul implacabil al morții, de aceea romanul vieții sale este o pildă, un prilej pedagogic.

Toate secvențele narrative ale romanului dezvoltă semnificații în raport cu cîteva teme de largă circulație în literatura creștină medievală: tema sortii nestatornice, aceea a

judecății divine cu subsecvențele pogorării la iad și a călătoriei la rai, generate de filozofia mîntuirii, a păcatului și a apocalipsei. Nu este deloc de neglijat și gîndul care s-a născut în legătură cu aceste destine excepționale, și anume faptul că prin ele s-a manifestat voința divină în curgerea istoriei. Viața acestui ucenic al lui Aristotel a fost proiectată în dimensiunea înțelepciunii păgîne la care se adaugă și cea biblică. Alexandru Macedon are ferme convingeri monoteiste, în numele cărora îi dojenește pe evreii din Ierusalim care i se închinău lui Darius, împăratul perșilor: "Eu, Alexandru, împărat peste toți împărății, scriu vouă, ierusalimnenilor, sănătate. Ce ați scris am înțeles: dar nu se cade vouă să vă închinați lui Darie, că sînteți oamenii lui Dumnezeu Savaot, iară Darie slujește idolilor". În felul cutăror eroi ai Vechiului Testament, Alexandru primește mesaje divine în vis: "Iară Alexandru văzu într-acea noapte în vis pe Ieremia prorocul care-i zicea:

«Pas în Ierusalim de te închină lui Savaot Dumnezeu și mergi spre Darie, că-l vei bate, și vei fi împăratul perșilor și a toată lumea»⁷⁴

În Biblie, adesea Dumnezeu se adresează aleșilor săi în vremea somnului după cum mărturisește Iov: "Dumnezeu vorbește cînd într-un fel, cînd în altul...El vorbește prin visuri, prin vedenii de noapte, cînd oamenii sînt cufundați într-un somn adînc, cînd dorm în patul lor. Atunci le dă înștiințări și le întipărește învățăturile lui, ca să abată pe om de la rău" (**Iov**, 33, 14-15). Preotul profesor Athanasie Negoită în studiul **Teologie biblică a Vechiului Testament** inventariază asemenea revelații biblice: "Așa au fost informați, despre voința lui Dumnezeu, Avraam (**Gen.** 15,1), Iacob (**Gen.** 18,13) și Daniel (7,1). Revelația prin vise poartă un caracter de certitudine, care nu permite dubiul celui care o primește. Visurile descoperă viitorul cîtorva pesonagii, fie într-o manieră clară, cum fu cazul lui Abimelech (**Gen.** 20,30), fie de o manieră ce necesită explicarea, cum fu cazul închișilor lui Putifar (**Gen.**, 40, 8-13) și visurilor lui Faraon (**Gen.**, 41, 1-32) sau ale lui Nabucodonosor (**Dan.**, 2, 3-45; 4,1-24). "

Intrarea în Templul lui Solomon schițează ceremonialul intronizării medievale: "Și descălecă Alexandru, și sărută sfînta lui Aron și-l tămîie Ieremia prorocul cu cădelnița de aur, și-l binecuvîntară și toți preoții Ierusalimului, și-l luă Ieremia de mînă și-l băgă în biserica Sionului. Și se închină Alexandru lui Savaot Dumnezeu și se lepădă de idoli"⁷⁵

Secvența ceremonială principală, aceea a închinării în fața Sfîntului Altar, semnifică faptul că puterea laică este secundă în raport cu aceea divină de la care își primește toate atributele investiturii regale. Același gest ceremonial central al închinării îl întilnim descris în capitolul al III-lea, intitulat **Despre obiceiurile vechi și noi la înscăunarea unui domn al**

Moldovei, în **Descrierea Moldovei** a lui Dimitrie Cantemir: "La ușa bisericii mitropolitul îl întâmpina cu două lumînări mari, îl tămâia cu o cățuie și-i dădea să sărute sfânta cruce și sfânta Evanghelie, față de care acesta își arăta evlavie, iar apoi era lăsat să intre înăuntru.

După aceea domnul pășea pînă la altar, în fața ușilor numite împărătești, cădea în genunchi și-și pleca fruntea pe marginea sfintului altar, iar mitropolitul îi puneă patrafirul pe cap și citea cu glas tare rugăciunea cea de obște la înscăunarea domnilor drept credincioși, ungîndu-i fruntea cu sfîntul mir"⁷⁶.

Pe lîngă semnificația închinării în fața altarului, ceremonialul intronizării medievale mai cuprinde cîteva simboluri existente în tradiția antică și în cea biblică și anume coroana, mirungerea și tronul. Cea dintîi dezvoltă semnificații regale dar și sacerdotale, religia ebraică asimilînd diadema de aur purtată de marele preot cu o coroană. Prescripții exacte legate de folosirea acesteia o găsim în cartea Exodului în capitolele dedicate îmbrăcămînții și însemnelor sacerdotale: "Să faci și o tablă de aur curat și să sapi pe ea cum se sapă pe o pecete: «Sfințenie Domnului». S-o legi cu o sfoară albastră de mitră, în partea dinaintea mitrei. Ea să fie pe fruntea lui Aron" (**Exodul**, 28, 36-38). Coroana mai semnifică și onoarea, demnitatea și gloria într-o tradiție simbolică existentă din timpurile jocurilor și luptelor de pe stadionul olimpic elen. Încoronarea cîștigătorilor din competițiile olimpice antice a fost transpusă de protocreștini în registru spiritual. Apostolul Pavel în **Epistola către Corinteni** folosește un limbaj competițional sportiv dezvoltînd conotații escatologice: "Nu știți că ceice aleargă în locul de alergare, toți aleargă, dar numai unul capătă premiul? Alergați dar în așa fel ca să căpătați premiul! Toți cei ce se luptă la jocurile de obște, se supun la tot felul de înfrînări. Și ei fac lucrul acesta ca să capete o cunună care se poate veșteji" (I **Corinteni**, 9, 24-25). Din această perspectivă faptul că lumea creștină occidentală l-a numit, printr-o scrisoare papală, pe Ștefan cel Mare "atlet al lui Hristos" își găsește motivația simbolică paradigmatică.

Subsumînd așadar aceste mecanisme, simbolică creștină, figura legendară a lui Alexandru Macedon s-a răsfrînt în universul mental medieval oferind un model paidetic creștin conform căruia puterea laică absolută își relativizează propriul absolut în raport cu limitele condiției omenești față de veșnicia majestății divine. Putem afirma că viața lui Alexandru Macedon s-a constituit într-un profund prilej pentru reflecția meditativă a lumii vechi, care și-a regăsit în destinul său temeiurile înțelepte ale propriei sale situații în lume.

Vremea preumblării pre la ospete